

ÇAĞDAŞ SANAT DİSİPLİNLERİ ARASI ETKİLEŞİMLERDE LİF SANATI

S. Tuğba ARABALI KOŞAR¹

ÖZ

Günümüzde küreselleşme, “Sanat” kavramına yeni yaklaşımlar kazandırmıştır. Bu yaklaşımlar arasında öne çıkan; sanatın disiplinlerarası bir boyutla yeni bir sürece girmesidir. Sanata ilişkin bilinen her şey; yalnızca tanımların, anlamların ve içeriklerin değişimiyle değil, tüm sanat disiplinleri arasındaki sınırların erimesiyle de değişmektedir. Özellikle 1960’lı yıllarda ortaya çıkan post modern dönemde disiplinlerarası kurulan köprüler ve çoğulculuk ise kuşkusuz çok farklı ve dikkat çekici sanat ürünlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ortaya çıkışından itibaren resim, heykel ve mimarlık ile yakın ilişkilere sahip olan lif sanatı ise 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren tekstile ait malzemelerin plastik sanatlar disiplinlerinde kullanımlarının gündeme gelmesi ile birlikte bir sanat biçimi olarak bağımsızlığını ilan etmekle kalmamış, çeşitli arayışların etkisiyle önemli atılımlar yaparak bugünkü kimliğini oluşturmaya başlamıştır. Bu araştırmanın amacı pek çok disiplinle iç içe olan lif sanatını tanımlamak değil, disiplinlerarası ilişkilerde lif sanatının gelişme ve dönüşme sürecini geçmişin verileri ışığında değerlendirmek ve anlamaktır. Ayrıca lif sanatının oluşma sürecindeki önemli aşamaları hatırlatarak, disiplinlerarası sınırsız malzeme ve teknik paylaşımların sayısız olanak ve ifade tarzı oluşturduğuna dikkat çekmektir.

Anahtar Kelimeler: Lif Sanatı, Tekstil Sanatı, Çağdaş Sanat, Disiplinlerarası Etkileşim

Arabalı Koşar, S. Tuğba. "Çağdaş Sanat Disiplinleri Arası Etkileşimlerde Lif Sanatı". *Idil* 6.35 (2017): 2035-2059.

Arabalı Koşar, S.T. (2017). Çağdaş Sanat Disiplinleri Arası Etkileşimlerde Lif Sanatı. *idil*, 6 (35), s.2035-2059.

---

¹ Arş. Gör. Çukurova Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü
tuğba_kosar(at)hotmail.com

FIBER ART IN INTERACTIONS BETWEEN CONTEMPORARY DISCIPLINES OF ARTS

ABSTRACT

Globalization has currently provided concept of arts with new approaches, the most significant of which is that art has entered a new process in an interdisciplinary dimension. Whatever is known of arts changes not only through its related definitions, meanings and contents but also with disappearance and fusion of borders between all disciplines of arts. Bridges and pluralism established between interdisciplinary arts in post modernism in 1960's in particular undoubtedly caused very different and attention-attracting(interesting) products of arts to emerge. Closely interrelated with painting, sculpture and architecture since its appearance, fiber art has not only declared its own independence together with the fact that textile materials were on the agenda for their uses in disciplines of plastic arts but began to form its current identity by making leaps under the influence of countless search as well. The aim of the present study is not to define fiber art intertwined with numerous disciplines but rather assess and understand the process of its development and transformation in the light of data in the past.

Keywords: Fiber art, Textile art, Contemporary Art, Interdisciplinary Interaction

Giriş

“Tüm sanatlar kardeştir, hepsi de ötekilerin ışığı altında ilerler.” sözüyle Voltaire; sanat dallarının birbirleriyle olan etkileşimleri ve dolayısıyla sanatın disiplinlerarası bir olgu olduğunu vurgulamaktadır. Disiplinlerarası Sanat’ın gelişimi, modern sanat akımları üzerinden oluşmuş, bu dönüşümün taşıyıcısı ise kübizmin deneysel uygulamalarından doğan ve farklı evren kavrayışlarını dile getiren kolaj ile gerçekleşmiştir. Kolaj, birbirine hiç benzemeyen öğeleri bir araya getirerek bir yapıt ortaya koyma tekniği ve bunun sonucundaki doku kopukluğunu yadırgamama özelliğidir (Lynton, 1991: 66). Disiplinlerarası sanatın ilk belirtilerini 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan kübist sanatçıların kolaj yapıtlarında görürüz. Daha özgür ifade olanağının önünü açan kolaj ve Dadacı sanatçıların özgür konu seçimleri, kullandıkları teknik ve malzemelerin yanında bireysel tavırları farklı disiplinlerin bir araya gelmesinde önemli rol oynamış, disiplinlerarasılık kavramının doğmasına neden olmuştur.

1950’ler ve 1960’lar sanatta ifade biçimlerinin tartışıldığı, eleştirildiği yeni dönemin başlangıcı sayılmış, Neo-avangard olarak tanımlanan bu dönemden sonra sanat disiplinlerinde değişim ve bu disiplinlerin birbiri ile etkileşimi söz konusu olmuştur. Sanatta disiplinlerarası ilişki ve etkileşim, sanat alanlarının kendi aralarında ve sanat alanları ile bilim dalları arasında da görülebilmektedir.

Whitham ve Pooke, çağdaş sanatın, birçoğu daha önce sanatın kapsamının dışında olan ortam ve disiplinleri kucakladığından ve bazı çağdaş sanat eserlerinin, farklı ortam ve sanatsal disiplinlerin birleştirildiği bir karma disiplini kullandıklarından bahsetmektedirler. (Whitham ve Pooke 2013:93). Çağdaş sanat yaşadığı çağın sanat anlayışı ve sanat alanı dışındaki tüm disiplinlerle etkileşim içerisinde olurken, lif sanatı da çağın gerisinde kalmayarak, bu disiplinlerarası iç içelikle kendi gelişimine devam etmiştir. 1960 sonrası lif sanatı ve diğer sanat disiplinleri arasındaki katı sınırlar ortadan kalkmaya başlarken, özellikle resim, heykel, mimari gibi disiplinlerin lif sanatındaki etkileşimleri güçlenerek gerek malzeme gerekse de disiplinlerarası teknik alışverişleriyle bir alanın diğer alandan beslenerek değişim gösterdiği bir sanatsal ortam oluşmaya başlamıştır. Dokuma resimlerle (tapestry) başlayan resim-tekstil etkileşimi, modernleşme sürecinde tekstilin yeni bir ifade aracı olarak resimde yer almaya başlamasıyla hız kazanmış ve modern sanatçıların üzerindeki etkisini hızla göstermiştir. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, güzel sanatlar ile dekoratif sanatlar arasında var olduğu kabul edilen ince çizgi belirsizleşmeye başlamıştır. Yeni bir anlayışın hâkim olduğu böyle bir sanat ortamında tekstil malzemeleri ve teknikleri de yeni sanattaki yerini almış ve sanatsal

anlatım unsurları olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu gelişmeler ışığında tekstil ve lif sanatının, günümüz plastik sanatlarında etkisi yadsınamaz derecededir.

Lif sanatının oluşumu ve gelişimi, plastik sanatlarda oluşan değişimlere paralel olmuş gerek lif sanatı gerekse de plastik sanatlar disiplinleri, yaşanan toplumsal, ekonomik, politik ve kültürel olaylardan etkilenmiş ve teknolojik gelişmelerden faydalanmıştır. Çağdaş sanat akımları içerisinde yer edinen lif sanatı geleneksel anlayıştan farklı düşünceleri bir araya getirerek yeni bir ifade gücüne ulaşarak, diğer disiplinlerle olan ilişkileri ile ve gelişen teknolojiye bağlı sanat yapma olanaklarını geliştirmiştir.

Bu çalışmada özellikle 1960 sonrası sanatında birçok sanatçının teknik ve malzeme olarak kullandığı tekstilin, lif sanatı bağlamında disiplinlerarası uygulamalarda ne şekilde ele alındığı incelenmiştir. 20. yüzyıl lif sanatına ait eserler incelendiğinde; resim, mimari, heykel ve güncel sanat disiplinlerinin sınırsız malzeme ve teknik paylaşımların sayısız olanak ve ifade tarzı oluşturduğuna dikkat çekilmekte ve etkileşimlerinin farklı boyutları gözler önüne serilmektedir.

Çağdaş Sanatta Disiplinlerarasılık Kavramı

Var olduğu çağın koşulları, imkân ve tekniklerine paralel olarak sürekli bir farklılaşma içerisinde olan sanat, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hiç olmadığı kadar farklı açılımlar, yönelimler ve arayışlarla karşı karşıya kalmıştır. Bunun sonucunda sanat hem biçimsel hem de düşünsel boyutu ile çok farklı alanlarla yoğun bir etkileşim ve ilişki içerisine girmiştir. Yaşanan toplumsal, ekonomik, politik ve kültürel olaylardan ve teknolojik gelişmelerden etkilenen sanat, içinde bulunduğu bu derinlemesine ve zengin bağlarla bilim alanlarında olduğu gibi sanat alanında da disiplinlerarasılık kavramını ön plana çıkarmıştır. Disiplinlerarasılık; akademik bir bağlam içerisinde farklı çalışma alanlarından teorileri ve metotları benimseyen bir kavramdır. Günümüzde görsel sanatlar olarak da adlandırılan plastik sanatlar, farklı sanat anlayışlarının oluşmasında ve gelişmesinde oldukça etkili olmuş, disiplinlerarası yaklaşımın yoğun bir şekilde yaşandığı bir ortam sağlamıştır.

“Disiplin sözcüğü, Latince’de eğitim, düzene sokma ve terbiye etme anlamına gelen “disciplina” sözcüğünden günümüz dillerine girmiştir. “Sözlüklerde ehlileştirme, terbiye etme, kurallara uyma anlamlarını koruduğu gibi, eğitim verilen alan, öğretim konusu, bir bilimsel metodun (ya da ahlaki bir davranışın) sıkı bir şekilde kurallara bağlanması gibi karşılıkları da bulunmaktadır” (Kümbetoğlu, Gedik, 2015:154).

Sanatta disiplinlerarası ilişki, çok yeni bir kavram gibi görünse de tarihsel sürece baktığımız zaman sanat tarihi açısından bugün sanat eseri olarak nitelendirilen

eserleri üreten insanların, aslında birbirinden farklı alanlarla da uğraştıkları görülmektedir. Rönesans döneminin estetik ve sanat felsefesine göre sanat, plastik sanatlar bağlamında, yalnızca resim, heykel, mimarlık disiplinleri olarak kabul edilmekte, bu üç sanat dalı dışında gerçekleştirilen her çalışma da zanaat olarak nitelendirilmektedir.

Sanatın tarihsel süreci içerisinde önceleri de var olduğu düşünülen, sanat disiplinlerinin birbirleri ile olan ilişkileri ve etkileşimleri, 1960 sonrasında ciddi bir yoğunluk kazanmış ve günümüzde disiplinlerarasındaki katı tutumlar ortadan kalkmıştır. Modernizmin yaratıcılığında bu yorumlama, geleneklerle zıtlaşmanın duraklamasıyla yeni bir anlayış olarak, disiplinlerarası sanat aracılığıyla, içeriğin yeniden öne geçmesini sağlamıştır. Disiplinlerarası etkileşimde, her bir alanın diğer bir alanla beslendiği ve o alanlara katkı sağlayarak sınırların zorlandığı günümüz sanat anlayışında, sanat disiplinlerindeki yeni ifade olanaklarının kazanımları açıktır.

“19. yüzyılda yaşanan toplumsal olaylar, bilimsel gelişmeler sanat olgusunda da köklü değişimlerin yaşanmasına neden olmuş, dönemin sanatçıları sanat ve bilimsel disiplinlerle iç içe olmuştur. Çağdaş sanat anlayışında ortaya çıkan yaklaşımlar ise sanat disiplinlerinin iç içe geçtiğini, önemli olanın estetik duyarlılık olduğunu ve ortaya çıkan sanat nesnelерinde kullanılan malzemenin ne olduğundan çok içeriğin ne olduğunun önem kazandığını göstermiştir” (Kılıç,2005:66).

“Sanatın düşünsel yönü, biçimsel yönünden üstün tutulurken, sanatın sadece güzel nesnelere ortaya koymadığı düşüncesi ağırlık kazanmıştır ve bu eğilim de sanat disiplinleri arasındaki etkileşim ve ilişkiyi hızlandırmıştır. Marcel Duchamp’ın estetik ve sanat arasındaki ilişkiyi ele alışı, Kübist gelenek doğrultusunda dili, sanatın temel bir malzemesi olarak ele alması, el işçiliğinin önemini azaltmak için hazır nesnelere dayanarak yararlanması ve sanatçının düşüncesini biçimden önemli tutması, disiplinlerarası sanat eğiliminin yanı sıra sonraki tüm sanat anlayışlarına etki etmiştir” (Atakan,1998:22).

Duchamp’ın her türlü endüstriyel ürünün sanatta kullanımına olanak sağlamasıyla birlikte, resim-heykel ve hazır nesne arasında kurulan etkileşimin ve hazır nesneye yapıt üzerinden yüklenen sanatsal işlevin güçlendiği görülmektedir. Bu bir anlamda ilk defa kübist kolajla sanata yansıyan malzemenin bir ifade aracı olarak, yeni bir ivme kazanması anlamına da gelmiştir. Bu gelişim aynı zamanda 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan “lif sanatı” kavramını hızlandıran önemli bir etken olarak da düşünülebilmektedir.

Sonuç olarak post modern olarak nitelendirilen süreçte görülen sanatsal yaklaşımlar bütünü, belli bir mecraya bağlı olmaksızın, resim, heykel, enstalasyon, fotoğraf gibi farklı ifade biçimleriyle yeni bir kavramsal sanat anlayışı yaratmış, tek

bir sanat dalının-örneğin resmin diğerlerine egemenliğine son vererek, disiplinlerarası ve çoğulcu bir anlayış getirmiştir (Antmen: 2012: 277).

Tekstil Malzemelerinin Çağdaş Sanata Kabulü

1960'lı yıllarda ortaya çıkan sanat yaklaşımları, sadece biçimciliğe bir tepki olmayıp kendinden önceki sanata ilişkin kabulleri ve önermeleri sorgulayarak, bunlara alternatif teknikler ve malzemeler sunmuştur. Böylece sanatçının ve izleyicinin rolü yeniden biçimlendirilmiş, sanatın ve sanat yapıtının tanımını genişletilmiştir. Disiplinlerarası Sanat'ın sahip olduğu olanaklar modern sanatın içinde ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Köklerini kübizme kadar götürebileceğimiz disiplinlerarası sanatın ilk belirtileri kolajdır. Disiplinlerarası Sanat yapma yönteminin başında farklı disiplinlere ait malzeme kullanımları gelmektedir. 20.yüzyılda biçim ve içerik açısından değişim gösteren plastik sanatlardaki yeni yaklaşımların ortaya çıkmasıyla birlikte, sanatçılar düşüncelerini ifade etmek için geleneksel malzemeler yanında hazır yapım ürünler, organik ve teknolojik nesnelere, tekstil lifleri ve ürünleri gibi geleneksel sanat için uzak görünen unsurları kullanmaya başlamıştır. Sanatçılar, sanatsal ifade için yeni görsel tasarım nesnelere, günlük hayatta taşıdığı anlamlardan koparıp yeni anlamlar yükleyerek sanata dâhil etmişlerdir. Modern sanat anlayışı ile birlikte bu yönelimle nesnelere, ilk kez kendi varlıklarıyla ve kimlikleriyle birer sanat ögesine dönüşmüşlerdir. "Yapıtlarıyla kavramlar ve analizler öneren bu sanatçılar, seyirciyi bunları anlamaya, çözmeye, kendi düşüncesiyle tamamlamaya çağırmışlardır." (Germaner,1997:48)

Bu döneme kadar, iplik biçiminin verilebildiği doğal malzemelerle, işlevsel ürünler oluşturarak insanın temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik ya da tamamen insanların yaşam alanlarını süslemeye yönelik dekoratif ürünler olarak varlığını sürdüren tekstiller, modern çağın getirdiği yeni anlayışla bir sanat alanı olarak yeni bir anlam daha kazanmıştır.

Lif sanatı yeni ve güçlü bir sanat biçimi olarak sesini duyururken tekstile ait malzemelerde ifade aracı olarak plastik sanatlar dünyasına yer almaya başlamıştır. Marcel Duchamp'ın alışılmış günlük malzemeleri bir sanat biçimi olarak sunduğu bu yeni dönemde, klasik anlatımlardan uzaklaşan şaşırtıcı örnekler değişimi ve etkileşimi yansıtmaktadır. Bu sorgulama ve arayış sonucunda tekstil ve resim uygulamaları üzerinde kuramsal anlamda da değişimler yaşanmıştır. "Post-modern kuramların yaygınlık kazanmasıyla sanatsal nesneden çok toplumsal anlama odaklanan çeşitli sanat uygulamaları dikkat çekmeye başlamıştır" (Eker ve Aslan, 2010:252). "Yeni sanat eski kültür kalıntıları üzerinde oluşur" sözüyle Kurt Schwitters'in, Avrupa'nın çalkantılı dönemini yansıtan kültürel ve politik içerikli eserlerinde, metaller, otobüs biletleri, gazete parçaları gibi malzemelerin yanında, kumaş parçaları kolaj tekniği ile

yer alırken, (Resim 1) Robert Rauschenberg'in "Combine painting"lerin içine mizahi ve alışılmamış nesnelere ve birçok maddeye ait parçaları sokmasıyla, Dadaistlerin tavrına geri döndüğü görülür. Rauschenberg'de Schwitters gibi, "Sanatla yaşam arasındaki uçurumu kapatma düşüncesi" ışığında gündelik nesnelere sanatsal nesnelere ayırımı sorgulayacak eserler vermiştir. Bu açıdan Dada hareketinin öncülerinden Marcel Duchamp ile de bağlantılı olduğu söylenebilir. Rauschenberg'in "Bed" adlı eserinde, yama ve yorgan gibi geleneksel değerler, renklerin ve boyaların özgür dışavurumunu yansıtan geleneksel olmayan yeni bir ifade yöntemiyle birleştirilerek sunulmuştur. Rauschenberg, kâğıt, fotoğraf, metal, kauçuk ve kumaşla kolajlarını geliştirmiş, bir sanat eserinin, bütüncül bir biçime sahip olması gerektiğini savunarak, resim yüzeyini iki boyutluluktan heykelsi özellikler taşıyan hacimli biçimler haline getirmiştir. Eserlerinde yeni ifade alanları ve stilleri deneyen, öncü, deneysel ve bu yanlarıyla bir sanat disiplininde sınıflandırılması güç bir sanatçıdır. (Resim 2) Ayrıca resim sanatı ile tekstil el sanatı tekniklerini birleştirerek, gazete kâğıtlarına, ipek, şifon ve pamuk kumaşların üzerine el baskıları yapmıştır. 'Yumuşak heykel' hareketinin kurucusu ve gerçek temsilcisi olan Claes Oldenburg Yumuşak heykelleri ile 1970'lerde **Soft Art**'a (Yumuşak Sanat) öncülük etmiş, sıradan ve gündelik görüşlerimizi sorgulamaya yönelik fast food, telefon, tuvalet ve daktilo heykelleriyle Amerikan kültürünün gündelik sembollerini taklit etmiştir. Yumuşak vinil, alçı, polyester reçine ile sertleştirilmiş tuval, kumaş ve karton gibi nesnelere kullanarak, dev heykeller oluşturmuş, bunlarda, yumuşak / sert ikilemini araştırmıştır. (Resim 3) Andy Warhol'un film baskı tekniği ile hayat bulan anlatımları, Joseph Beuys'un yaratıcılığını ifadeye geçeyi kullanması ya da Christo Javacheff 'un eserlerinde tekstili güçlü bir ifade aracına dönüştürmesi, 20. yüzyıl sanatında alışılmış ifade tekniklerinin yerini alan deneysel ve aynı zamanda disiplinlerarası yaklaşımları yansıtmaktadır.

Resim 1. Kurt Schwitters Untitled, kâğıt üzerine kumaş ve kâğıt kolajı,1940

Resim 2. Robert Rauschenberg, “Bed”,1957

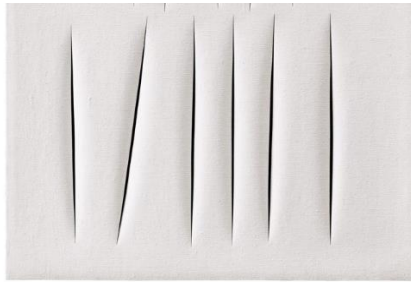
Resim 3. Cleas Oldenburg, 1962

Sanata yansıyan malzeme anlayışı 20. yüzyıl ortalarında kendini yeni sanat akımlarıyla göstermiş, Kübizm, Fütürizm gibi akımlardan sonra etkili olan ve De Stijlcilerle başladığı varsayılan somut sanat anlayışıyla devam etmiştir. Malzemeye yeni bir bakış açısı getiren Konstrüktivizm, Minimalizm, Op art ve Pop art gibi akımlar üzerinde etkili olmuş ve farklı bir boyutta ele alınmasını sağlamıştır. Sanatçılar ile tasarımcılar, kullandıkları imge ve teknikler ile günlük yaşamı ön plana çıkartmışlar ve sanatı kültürel yaşam açısından bir dönüm noktası durumuna getirmişlerdir. Pop sanatçıları, bireyselliklerinden sıyrılıp daha önceleri sanatın sınırlarının dışında kaldığı düşünülen toplumsal beğeni ve tutumları bazı yönleri ile yeniden ele alarak kendilerine özgü yeni bir tarz yaratmışlardı. Bu durumda her şey sanatın hem malzemesi hem de konusu olabilmekteydi. (Yılmaz,2015:1008)

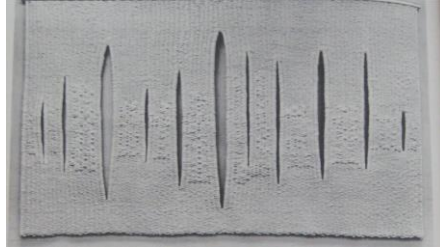
Malzeme olarak tekstilin farklı açılımlarla sanatsal arenada yer almaya başlamasıyla birlikte sanatsal ve el sanatları kapsamında eserlerine ulaşılabilen baş kahramanlar bulunurken, diğer yandan farklı sanat alanlarında tekstil malzeme ve tekniğini seçen kahramanlara da rastlamaktayız. Günümüzde farklı deneyimler,

kültürler ve amaçlar aynı ifadeci araçların paylaşımında buluşabilmektedir. Tüm karşılıklı ilgi ve çıkarların bir araya gelmesine karşın böylesi bir çeşitlilik teknolojiyi, toplumsal ve insani değerleri, görsel biçimle birleştirmeye çalışmıştır. Bu birleşime örnek olarak, İtalya'nın Picasso'su ya da Andy Warhol'u olarak görülen Lucio Fontana, yirminci yüzyılın en etkin sanatçılarından biri olmuştur. 1940'ların sonunda, delikler ve yırtıklarla oluşturduğu kâğıt ve kanvas tuvaler üzerindeki çalışmalara "Concetto Spaziale" adını vermiştir. Bu seri, 1947 ve 1948'de yayımladığı manifestoların da bir uygulaması niteliğindedir. Tuvall yüzeyini keserek, negatif kolajı gerçekleştirmiş, fiziksel boyut sınırlamasını aşmak istemiştir. Manifestolarından birinde, "Ressam olarak, delinmiş tuvalerimden birini gerçekleştirirken pentür yapmak istemiyorum ben; uzama açılmak, sanatın yeni bir boyutunu yaratmak, tablonun sınırlanmış yüzeyinin ötesinde, sonsuzluğa uzanan evrenle ilişkiye girmek istiyorum, "zamanın ve mekânın sonsuzluğuna dayanan yeni bir süreç başlatmak istiyorum." demiştir. Sanatsal üretim süreci boyunca politik ve sosyal şartları göz önünde bulundurulduğunda, İtalyan faşizmi ve savaş sonrası dönemde malzeme kullanımı güncel sanat adına önemli bir eşik olarak değerlendirilmiştir. Bilinen biçimleri terk ederek, tuval yüzeyini yırtarak, keserek ve delikler açarak, gerçek espası sanatın malzemesi yapmış, enerjiyi tuvalin dışına uzatmış, tuval üzerinde soyut sanata yeni bir boyut getirmiştir. Sanatçının resimleri dışında seramiklerinde de aynı kesikleri ve delikleri görmek mümkündür. (Resim 4) Yenilikçi çalışmalarıyla kendinden sonraki kuşakları etkileyen Fontana'nın bu sanatsal tavrı, önceleri ressam olan fakat daha sonra geleneksel tapestry dokuma sanatçılığına soyunan Wilhelmina Fruytier'i de etkilemiştir. 1950'lerde malzeme ve tekniklerden yararlanarak deneysel çalışmalar yapan Fruytier, renklerle zıtlık denemelerinden sonra, beyaz renk hâkimiyeti olan, dokumalarında yarıklarla oluşturduğu bir seri yaratmıştır. Fontana gibi Fruytier'de dokumanın arkasındaki boşluğa açılan duvarın cüretkâr davetini fark etmiştir. (Resim 5)

Resim 4. Lucio Fontana, "Concetto Spaziale", 1950

Resim 5. Wilhelmina Fruytier, isimsiz, tapestry dokuma, 1970

Lif sanatı ve Disiplinlerarası Etkileşimler

Disiplinlerarası etkileşimleri; “Bir sanatın başka bir sanat üzerindeki etkisi o sanatın nitel olarak belirlenmişliğine dokunduğu zaman, etki artık yapıcı değil, yıkıcı olmakta, öbür sanat türünü yoksullaştırmakta, o sanatın sanatsal olanaklarını daraltmaktadır.” (Kagan, 2008:315) ifadesiyle eleştiren Kagan’ın aksine sanat çevrelerince kabul gören genel kanı; sanat disiplinleri arasında gerçekleşen etkileşim ve oluşumların sanatın zenginleşmesine hizmet ettiği yönündedir. Disiplinlerarası çalışmalar ifadeyi güçlendirecek malzeme çeşitliliğinin yanı sıra bilgiler arası beslenmenin zenginliğini de yansıtmaktadır.

Tekstil malzemelerinin, çağdaş sanat yaklaşımı içerisinde zengin ifade olanaklarıyla ve yeni bir sanat dili oluşturmaya oldukça elverişli olma özelliğiyle, farklı disiplinlerle etkileşime ve birlikteliğe imkân sağladığı düşünülmektedir. Çağdaş lif sanatına bakıldığında, farklı disiplinlerin bilgileriyle beslendiği, başka sanat disiplinlerinin sınırları içerisinde hareket ettiği, üretimlerde bulunduğu ve sanatsal üretimlerde her türlü ortak çalışmaya imkân tanıdığı görülmektedir. Bu tutum ve yaklaşımın lif sanatına düşünsel ve biçimsel açıdan önemli katkılar sağladığı açıktır. Lif sanatının da tüm sanat disiplinlerine aynı açılardan zengin ifade olanakları sağladığı artı değerler kazandırdığı da unutulmamalıdır.

20. yüzyılda yeni kavramlar, malzemeler ve tekniklere bağlı olarak gelişen yenilikçi yaklaşımlar, sanatın tüm alanlarında sayısız deneyimin yaşandığı bir dönem oluşturmuştur. Lifin kullanımı, çok çeşitli sanat alanlarına yansımış, bir sanat dalı olarak kabul edilir hale gelerek, günümüzde lif sanatını çok geniş bir alan ve sayısız görsel tanımlama da kullanmamıza olanak sağlamıştır. Çağdaş lif sanatındaki çeşitlilik ve bireyselliğin homojen ya da bütünlüklü bir ana akıma sahip olmadığı,

gününün çağdaş sanat hareketleri içerisinde kendi şeklini alarak gelişme gösterdiği görülmektedir.

Lif sanatı, sanatsal üretimlerde her türlü ortak çalışmaya imkân tanıdığı gibi her türlü farklı malzeme kullanımına ve tekniğine de imkân sağlamaktadır. Bu gerek farklı disiplinlere ait malzeme olsun, gerekse de malzemenin varlığı herhangi bir disipline ait olmasın kurulan ilişki ve ortaya çıkan eser, etkileşimin ve birlikteliğin sonucu disiplinlerarası malzeme kullanımını da ifade etmektedir. Ortaya çıkan bu sanat ve malzeme alanı ile sanatçıların, aynı ya da benzer temel ilke ve nitelikleri deneme yanılmalarla keşfettiği düşünülmektedir.

Örneğin Gottfried Semper'in tekstil yüzeylerinin mikro teknolojilerini kullanarak, yün lifinin hücre yapısını temel alması ve bu yapıyı makro ölçekte kullanması; mimaride ağ sistemlerinin modellerini oluşturmada öncü olmuştur. Ayrıca mimarlık alanında kullanılan membran (zarsı) malzemeler de bu anlamda örnek oluşturacak malzemelerdir. Genellikle çatı örtüsü olarak kullanılan ve her türlü olumsuz koşula direnç gösteren bu malzemelerin sanatsal olanaklarını lif sanatında ya da diğer plastik sanat dallarında görmek mümkündür. Kaçınılmaz olarak, bu durum teknik lif özelliği gösteren malzemelerin lif sanatına sızmasına sebep olmuştur.

“Bu gelişmeler paralelinde lif sanatı zaman içinde farklı akım ve anlatım biçimleri kapsamında dış mekân ve doğa ile ilişki kurmaya başlamıştır. Bu bağlamda birçok sanatçı çalışmalar üretirken, Cristo Javacheff ve eşi Jeanne- Claud'un tekstili alışılmadık biçimde ve boyutta kullanarak görsel olarak güçlü, kumaşlarla kapladıkları devasa alanlar ve yapıtlar dikkat çekicidir. Cristo ve Jeanne-Claude'un yaptığı 400 yıllık Paris köprüsünü akan kumaş bir şelaleye dönüştürmekten çok mimari-mühendislik ve sanatın iş birliğinde yıllarca süren bir tasarımın yüzlerce kişi ile uygulanmasına dayanan bir performans sanatı olarak tanımlanmıştır” (Constantine, Reuter,1997:47)., (Resim 6)

Resim 6. Cristo Javacheff ve eşi Jeanne- Claud, paketlenmiş, The Pont Neuf Paris, 1975-85

Malzemenin fonksiyonelliğinin ön planda tutularak paketlenmiş köprüye bakıldığında kullanılan kumaştaki renk ve doku özelliklerinin tam anlamıyla suyun akışının ve dalgasının dokusuyla uyum içinde olduğunu söylemek mümkündür. “Bu çalışmalarda mekân ve tekstil birlikteliği yeni bir anlatım biçimi/aracı olarak kullanılmaya başlanmış ve çağdaş sanat alanında performans sanatı kapsamında değerlendirilmiştir” (Dereci,2014:55).

20. yüzyılda tasarımcıların ve sanatçıların farklı sanat disiplinleriyle etkileşimi sonucunda yeni güncel sanat eserleri ortaya çıkmaya başlamıştır. 1950-60 yıllarından sonraki çağdaş sanattaki yapılanmalar gerek resim-heykel, gerekse de mimarlık alanında, enstalasyon, asamblaj gibi yönelimlerin hem de disiplinlerarası ilgilerin odak noktası olmuştur. Japon heykeltıraş Ruth Asawa 1960’lı yıllarda tel ile biyomorfik, şeffaf biçimleri tekstil tekniklerinden ödünç alınan örme ve dokuma tekniği ile oluşturmuş, kavramsal sanatçılar tarafından tekstil malzeme ve tekniklerinin kabul edilmesine ve bu yönde bir kapı açılmasını sağlamıştır. Metal malzeme kullanarak ürettiği katlardan oluşan ve tüp örmelere dayanan telkari etkili gölgesel ve hacimsel eserleriyle, Amerika’nın ilk anıtsal tekstillerini üretmiştir. (Resim 7)

Resim 7. Ruth Asawa- Suzane Beaubrun's Inspiration for "Thistle Garden", bakır ve nikel alaşımı tel, örme,1959

60lı yılların sonlarında minimalizmden postminimalizme geçiş gösteren ilk Amerikalı heykel sanatçılarından biri olan Eva Hesse Asawa gibi tekstil malzemelerinden ve tekniklerinden yararlanarak eserler ortaya koyan bir sanatçıdır. Tekstil lifini, yine bir tekstil malzemesi olan tülbentle, farklı alanlarda kullanılan kauçuk (latex) ile otomotiv, elektrik- beyaz eşya vb. sektörlerde kullanılan cam elyafını birleştirerek Resim 8'de görülen, "Contingent" (şaşırtıcı birlik) adlı eserini oluşturmuştur. Adından da anlaşılacağı üzere farklı malzemeleri kullanmayı deneyerek, şaşırtıcı bir birlik oluşturmuştur.

Resim 8. Eva Hesse, Contigent, tül, kauçuk, cam elyafı, 1969

70li yıllara gelindiğinde ise plastik sanatlar alanında tekstil yapılarının varlığının kendi kimlikleri ile var olmaya başladığı görmekteyiz. Francoise Grossen'in eserlerinde, taş ya da tahta oymayla yüzey oluşturmanın dışında, doğrusal bir çizgiye sahip olan ipliklerin kendi potansiyellerini kullanarak bir heykel edasıyla nasıl ayakta

durdukları görülmektedir. (Resim 9) Eserlerinde Manila kenevirinden üretilmiş halatlar kullanan Grossen halat üzerine halat, örgü üzerine örgü ekleyerek birbiri içine geçen ve eklenen kümelenmiş heykeller oluşturmuştur. Lif sanatı, Grossen örneğinde olduğu gibi, geleneksel tekstil tekniklerini kullanarak ya da kullanmadan, teknik olarak ham ya da işlenmiş liflerle serbest ve çağdaş oluşumlara olanak sağlamaktadır. En önemli farkı, bilinen geleneksel üretim yöntemlerine bağlı kalmayıp, daha özgün biçimlerle, plastik sanatlarda tekstil yapılarının varlığının izlenmesidir.

Resim 9. Françoise Grossen, “Inchworm”, halat, örme, 1971

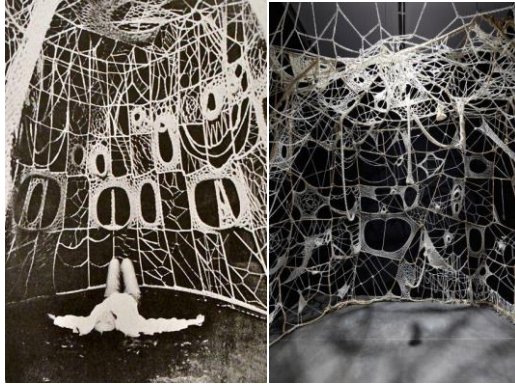
Sanat ve tasarım başta olmak üzere, disiplinlerarası sınırların erimesi, var olan tanımların değişmesi, hatta yok olması, kendi bünyesinde sayısız alternatifle üretilebilen lif sanatını da durağanlıktan kurtarmış, ilişkilerin iç içeliği ile birlikte sürece bağlı olarak değişken bir konum kazandırmıştır. Özellikle 80li yıllarda birçok sanat, malzeme ve teknik birbirinin içine geçmiş, heykel tekstilin malzemesini, tekstil resmin doğa kopyacılığını, lif sanatı tekstilin elyafını, kâğıt ve metal tekstilin tekniğini almıştır. Bu sebeple bir eser hem lif sanatı hem de düzenleme olarak yorumlanabilmiş hem resim hem heykel hem de arazi sanatı olarak farklı disiplinlerde değerlendirilebilmiş ya da bir lifli çalışma, sanatın bugünkü kapsamlı dünyasını kısa bir dönem öncesinde bile hayal edilemeyecek kadar çok yönlü bir yapıya dönüşmüştür.

“1980’li yılların sonlarına doğru, dördüncü kuşak sanatçılar lif sanatını daha da ileri götürmüşlerdir. Geleneksel yöntemler yeniden ortaya çıkmış ve yeni teknolojilerle birlikte kullanılmıştır. Bu dönemde, sanatın, düşünceleri iletmek için lif sanatçıları tarafından bir araç olarak kullanılmaya başlamasıyla, biçimlerde büyük ilerlemeler görülmüştür”(Constantine, 2009:2).

Disiplinlerarası etkileşimin sağlanmasında önemli bir yeri olan düzenleme ve yerleştirme sanatı, hem lif sanatı alanında verilen eserlerde, hem de resim, heykel gibi plastik sanat dallarında, kavramsal düşünce kapsamında sınırsız olanaklara sahip, önemli bir ifade alanı haline gelmiştir. Sürekli değişim içinde olan sanatsal

yaklaşımlar doğrultusunda tekstil malzemesini mekânla ve diğer disiplinlerle kurduğu bağla pekiştiren lif sanatçısı için düzenleme ve yerleştirme, aynı zamanda önemli bir sorgulama alanı olmuştur. Lif sanatının bir sanat dalı olarak kabul görmeye başlamasıyla birlikte görsel sanatlar içinde ne şekilde konumlandırılması gerektiğiyle ilgili önermeler başlamış, tekstil malzemelerinin şekil alabilme, aldıkları biçimi koruyabilme gibi özellikleri plastik sanatlara hizmet edebilen bir araç olmasını sağlamıştır.

Lifle düzenleme kapsamında ele alabileceğimiz sanatçılardan biri Feminist performans sanatçısı Faith Wilding'dir. Magdalena Abakanowicz'in dokumalarından etkilenerek oluşturduğu iç mimari ve tekstilin birlikte kullanımı sonucu ortaya çıkan Resim 5'de görülen "Rahim Odası" isimli düzenleme çalışması bulunmaktadır. Bu çalışmada beyaz renkli akrilik ve sisal halatlarla dantel tekniğinden yararlanarak oluşturduğu kubbeli, bireysel barınağı olarak nitelediği eserini duvarları siyaha boyayarak ve tekniğin olanaklarından yararlanarak ön plana çıkartmakta, tekstil malzemelerinin, mimarinin ve mekânın sınırlarını ve güncel sanattaki anlamını yeniden tanımlamaktadır. (Resim 10)

Resim 10. Faith Wilding, "Rahim Odası" akrilik ve sisal halat, düzenleme, 1972/1995(yeniden düzenleme)

Günümüzde tekstili plastik sanatlar kavramı içerisinde ele alıyor olmamız, 20. yüzyıl sanatçıların disiplinlerarası çalışmalarıyla, kullandıkları malzemeler-tekniklerle ve aktarmak istedikleri mesajlarla gerçekleşmiştir. Farklı disiplinlerin malzemelerinden yararlanıp tekstil teknikleri, kişisel teknikler ya da deneysel tekniklerle yapıt oluşturdukları gibi, tekstil malzemelerini kullanıp, farklı disiplinlerin tekniklerinden de yararlanmışlardır.

Resim 11’de eserleri yer alan Koreli bir lif sanatçısı olan Ho Suh Do’nun yapıtlarındaki hem fiziksel hem mecazi belirtiler, mekânın elverişliliğiyle sağlanmış, lifin kimliğinin sınırlarını sorgulayan, mekâna özgü enstalasyonlar oluşturan Ho Suh Do, eserlerinde bireysellik, kolektiflik ve anonimlik arasındaki ilişkiyi araştırmış, küresel kimlik, uzay, göçebelik, bellek, yabancı saha ve ev kavramları anlamları arasındaki ilişkiyi vurgulamak istemiştir. Yapıt, her ne kadar sade gözükse ve işlevsellikten uzak olsa da çalışmanın geneline hâkim olan kırmızı renginin parlaklığıyla dekoratif sanatlara da gönderme yapmaktadır. Bu farklılık da eserin değişik bir minimalizm görüşünü içinde barındırdığını göstermektedir. Suh’un minimalizm eleştirisi, minimalist biçimlerin gündelik yaşamın yapısını oluşturan burjuva estetiğine dâhil edilmesi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Çoğunlukla mizahla güçlendirilmiş biçimde, kimlik üzerine düşünen işleri hem mimari hem de toplumsal anlamda, ‘inşa’ sorunuyla ilgilenmektedir.

Resim 11. Ho Suh Do, “Koridor ve Merdiven”, ABD, 2011-2014

Resim 12’de renkleri, dokuları, farklı teknikleri ve günlük yaşam alışkanlıklarını, aynı anda hem yerel hem de uzak birleştiren nesnelere aracılığıyla yeni bir tasarım yaratmak için girdi olarak kullanan Eneida Tavares, “Caruma” serisi ile bir yandan güçlü olan, geleneksel toprak geleneğini, diğer yandan köklerini Angolan sepetçiliğinden alan sepet örmeciliğini çam lifleriyle sırlanmış toprağı bir arada kullanarak, iki farklı disiplinin ve tekniğin, birbirleri öncelikli olarak geçmesine izin vermemiştir. Seramik ve tekstil disiplinleri arasında bir "kültürler arası diyalog " oluşturmuştur.

Resim 12. Eneida Tavares, “Caruma”, Sepet örmeciliği ve toprak seramik, 2015

Yine aynı şekilde Resim 13’de daha güncel bir performans sanatçısı olan Pamela Detuncq “Flock”, adlı eserinde, geleneksel tekstil tekniklerinden olan keçe ve iğneleme keçe tekniğini kullanarak, bunu heykel disiplini ile birleştirmiştir. Teknoloji çağının getirdiği “iletişim olmadan asla” sloganıyla hayalet benzeri altı genci tanımlayan ironik ve ustaca çalışılmış bir düzenleme olan ‘Flock’ adlı çalışma da cep telefonlarının gençlerin iletişim alanlarını nasıl içselleştirdiğini, böylece iletişim adına nasıl bir tutum sergilediklerini göstermektedir. Gerçek cep telefonlarını tutarcasına bir izlenim veren bu heykeller, keçe yünden yapılmakta olup lif sanatı geleneğinin en eski tekniklerini barındırmakta ve günümüz teknolojinin anti tezini oluşturmaktadır. Geleneksel tekstil teknikleri ve heykel alanından yardım olarak oluşturulan projede günümüz gençlerinin teknoloji bağımlılığını anlatan çağdaş bir sorun ele almıştır. Bu çalışma, Geleneksel ve çağdaşı aynı alanda işleyebilme becerisini de gözler önüne sermektedir.

Resim 13. Pamela Detuncq “Flock”, yün, keçe, alçı, 2011

Günümüzde lif sanatının gelişimi ve anlam bilimiyle olan bağları –ilişkisi açısından diğer çağdaş sanat biçimlerinden ayırt edilemez bir duruma geldiğini görmekte, bizzat çağdaş sanatta olduğu gibi lif sanatında da kavramsal ve teorik yönelimli eserlerin sanat dünyasında etkili bir şekilde varlıklarını sürdürdüklerine şahit olmaktadır.

1990’lardan itibaren lif sanatçıları, yeni projelerle, sanatı interaktif hale getirmişler ve belirli bir deneyimin ötesinde bir gösteriye dönüştürmüşlerdir. Deneyim, bireysellik sınırlarının aşılmasına yönelik bir eğilim olup, çok çeşitli tarzları ve çalışma yöntemlerini yaratan post modern dünyaya özgü olağanüstü bir çeşitlilik ile birlikte en sıra dışı biçimde görünür bir dışavurum özgürlüğü oluşturmuştur. Bu eğilim, sınırlara ya da tam tersi sınırsızlığa yol açarak, yeni biçimleri yaratmıştır.

Lif sanatının temel özelliklerinden biri, lifin kavramsal boyut kazandığı kişisel yorum ile biçimler arasında canlı bir diyalog yaratarak, malzeme ve tekniklerin aşılması, geleneksel olan ile geleneksel olmayan arasındaki sınırların kaldırılarak her türlü malzemenin kullanılabilmesine olanak sağlamasıdır. Bu da lif sanatında, yeni teknolojiler ve eğilimler ile miras kalan kültürün çeşitliliği arasında bir bağlantı kurulmasını sağlamaktadır.

Bu yeni teknolojiler ve eğilimler yine farklı disiplinlerin birlikteliği ile ortaya çıkmaktadır. Örneğin; 2014 yılında İngiltere, Letchworth ‘Ateş ve Korku Festivali’ kapsamında *ArchiLace* atölyesinde geliştirilen bir projede yürütücülüğünü Rachel Wingfield ve Mathias Gmachl’in yapmış olduğu gündüz gün ışığını absorbe eden ve karanlıkta animasyonlu ışık gösterisine dönüşen bir lif enstalasyonu yaratılmıştır. (Resim 14) Hafif liflerden dokunmuş açık ve hareketli bir biçim oluşturan fakat kısa ömürlü, ışıklı bir mimari tüneldir. Tünel, lifler ve şişirilebilir mebranları içeren deneysel bir performansla sunulmuştur. Proje, tasarımcıların disiplinlerarası bir bağlamda farklı roller üstlenerek, kentsel tasarım ve yenilenme alanındaki uzmanlar ve amatörler arasında aracılık ederek, tasarımcıların çok yönlü olarak nasıl çalıştıklarını araştırmaktadır. Benzer şekilde resim 15’de Daniel Palacios’un iki topaç gibi dönen mekanizma arasında gerili bir ip yardımıyla Kinetik sanat kapsamında ele alabileceğimiz heykeli andıran “Waves” isimli interaktif yerleştirme çalışması da harekete bağlı olarak 3 boyutlu dalgalar ve karmaşık armonik sesler üretmektedir. Tekstil malzemesini ve teknolojinin olanaklarını kullanarak temsil ettiği grafiğin soyut güzelliğini, ürettiği sesin vahşiliği ile birleştirerek en uç organik yanımızla bağlantı kuran sanatçı, ses ve eşsiz görsel uyaranlar ile hipnotik bir çevre yaratmaktadır. Bu süreç açıkçası çağdaş sanatların çok disiplinli ve disiplinlerarası özellikleri ile ilgili açık bir mesajdır. Alanlar arasındaki sınırlar dağılmakta ve sanatla bilim arasındaki yeni bir diyalog ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak hala değişmekte olan dolayısıyla her türlü biçime yanıt verebilen lif sanatındaki çok çeşitli eğilimler ve

tarzlar söz konusudur. Bu nedenle farklı alanlarda giderek daha fazla sanatçı, lifin değerini kavramakta ve bir sanat biçimi olarak kullanmaya yönelmektedir.

Resim 14. Rachel Wingfield -Mathias Gmachl, "Atmeture"2014

Resim 15. Daniel Palacios, "Waves", 2010

Sanatçı-tasarımcı-mühendis-bilim adamı dörtgeninde oluşturulan, disiplinlerarası etkileşimle birlikte deneysel çalışmalar teknolojinin ilerlemesiyle her geçen gün daha da farklılaşarak var olmayı üretmeye çabalamaktadır. Bunlar, Güneş enerjisini absorbe edecek ya da ışık veya enerjiyi yollayacak malzemelerle kumaş üretiminin yanı sıra sözel-düşünel mesaj iletmede veya interaktif durumlara yanıt verebilecek, kimyasal maddelere duyarlı ve ortamdaki kirliliğe göre rengini

değiştirebilen ya da lif belleğine göre ilk şeklini koruyabilen kumaşlardan söz edebiliriz. Tüm bu ürünler, özellikle çağdaş sanat eserleri ve lif sanatı için yeni olasılıkların yolunu açmaktadır.

SONUÇ

Sanat kavramının büyük değişimler göstermeye başlaması, insanın toplumsal yaşamda köklü değişimler yaşaması ile ilişkili olmuş, modern sanatın oluşumu, büyük toplumsal değişimler ve bunun oluşmasına neden olan bilimsel gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Tarihsel süreçte karşılaştığımız disiplinlerarası etkileşim ve ilişki, yaşanan tüm gelişmelerden dolayı günümüz dünyasında büyük bir önem kazanmıştır. Özellikle 1950 sonrası oluşan sanat akımlarına bakıldığında, hemen her şeyin sanat malzemesi olarak kullanıldığı ve yaklaşımların tümünde disiplinlerarası eğilimin yoğunluğu görülür.

Yukarıda sözü geçen ve örnekler üzerinden de izlenebilecek gelişmelerin ve değişimlerin, disiplinlerarasılık bağlamında lif sanatına pek çok şey kattığı ortadadır. 20. yüzyılda plastik sanatlardaki farklı arayışların tekstil malzeme ve geleneksel tekniklerine aynı zamanda da anlayışlara bağlı kalınmadan, tekstilin özgün üretim biçimleriyle birlikte sanatsal yüzünün de disiplinlerarası ilişkilerle bulunduğu yeni durum lif sanatının oluşumunu sağlamıştır. 1960'lı yıllarla birlikte yeni ekollerin ortaya çıkması ile nesneye ve mekâna farklı bakış açılarının oluşturulmaya başlanması, tekstil malzemesini de farklı algılanmasını beraberinde getirmiştir. Tekstil ile kolaj, Kübizm, Dadaizm ve Pop art sanatının oluşturduğu etkiler ile sürekli birbirinin tamamlayıcısı olmuşlardır. Kolaj elemanı olarak kumaş ya da tekstile ait malzemeler, sanatsal gelişmeler ve tüketim çağındaki teknolojik ilerlemeler ile plastik sanatların çağdaş oluşumlarında önemli bir rol almıştır. Yapılan bu çalışmada, temel olarak tekstil malzemelerinin çağdaş sanat disiplinleri içerisindeki kullanımlarıyla birlikte ortaya çıkan lif sanatının önemi vurgulanmış, lif sanatının diğer çağdaş sanat disiplinleri ile olan etkileşim ve yansımaları ele alınan dönemlerin sanat anlayışında yer alan sanatçıların eserlerinde incelenmeye çalışılmıştır. Üretiminde özel teknik bilgi ve hassasiyet gerektiren lif sanatının, sanat disiplinleri ile çok yoğun ve sıkı bir ilişki içerisinde gelişimini sürdürdüğü görülmüştür. Farklı disiplinlerde yer alan sanatçıların lifli malzemelerin tanıdığı geniş olanaklardan yararlanırken bu ilginin de lif sanatının gelişmesine ve yeni açılımlar kazanmasına neden olduğu tespit edilmiştir.

2017 yılına gelindiğinde özellikle çağımızın değişen algısı ile lif sanatı ve diğer sanat alanları arasındaki keskin sınırlar ortadan kalkmış, sanatçının neyi, nasıl, hangi malzemeyi kullanarak yaptığından ziyade ne anlattığı ne hissettirdiği ve nasıl bir izlenim bıraktığı önem kazanmıştır. Günümüz sanatına baktığımızda enstalasyon sanatı, video sanatı, fotoğraf sanatı, performans sanatı, arazi sanatı ve birçoğu

isimlerinde disiplinlerarası bilgiyi barındırmaktadır. Günümüz sanat disiplinlerinin, birbirlerinin sınırları içerisinde hareket etmelerinin ve projeler üretmelerinin altında yatan en önemli nedenlerden biri, çağın sanat anlayışında sanatçının neyle ifade ettiğinden çok, neyi ifade ettiğinin önem kazanmasıdır. Burada, kullanılan malzemenin önemsizliği gibi bir sonuç yerine, ifadeyi güçlendirebilecek her türlü malzemenin kullanımına yönelik özgürlüğün ve bunun gereği olan bilgiler arası beslenmenin önemi çıkarılmalıdır.

Yeni malzeme ve teknikler deneyimlemeye teşvik edilen sanat eğitimi almış, farklı biçim ve malzeme arayışında olan yeni nesil sanatçı ve tasarımcıların gündeme getirdiği deneysellik, lif sanatında yeni bir bakış açısının edinildiğini göstermektedir. Sanatçıların sosyal değişimlere duyarlılıklarıyla birlikte yenilikçi vizyonları da çalışmalarına yansımıştır. Tüm bunların yanında sanat alanındaki zihinsel değişimin sanat disiplinleriyle beraber lif sanatını etkisi altına alması ve bunun sonucunda kavramsal sanata yönelim, sanat ve lif sanatı kavramlarını bir araya getiren etken olmuştur.

Plastik sanat disiplinlerinin lif sanatı ile olan disiplinlerarası ilişkileri, sanatta farklı biçimlerin bir arada var olduğu, farklı sergileme yöntemlerinin çoklu araçlarla (multimedya) ortak sanat yapıtlarının üretildiği bir üst söyleme dönüşmüştür. Günümüz sanatçıları politika, eleştiri, antropolojiyle dilbilim, cinsellik ve psikoloji ve benzer alanlar üzerine farklı içeriklerle disiplinlerarası ilişkiler kurabilmekte ve onlar üzerinde kavramsal nitelikte çalışmalar ortaya koyabilmektedirler. Lif sanatına ait eserler, kimi zaman resim ve heykel ile kimi zaman mimari ve enstalasyon ile kimi zamanda performans- video, gibi farklı sanatsal organizasyonlarda yer alabilmektedirler. Bu tür ortak etkinliklere, mimar, mühendis, psikolog ve benzeri meslek gruplarından kişilerin katılımlarıyla da farklı düşünce biçimlerini ve kişisel tavırları bir araya getiren disiplinler üstü ortak çalışma alanları yaratılabilmektedir.

Sanat alanları arasında yaşanan bu ilişki ve etkileşimin lif sanatına olumlu sonuçlar doğurarak yansımaları, geleneksel tekstil tekniklerinde de gözlemlenebilen disiplinlerarası bir yaklaşımın varlığını kanıtlamaktadır. Lif sanatının oluşum süreciyle birlikte hem geleneksel tekstil teknikleri hem de güncel tekstil teknikleri görsel, estetik, teknik ve bilimsel yönleriyle derinlik kazanmıştır. Farklı disiplinlerden sanatçıların lifli malzeme ile kazandıkları geniş ifade imkânları sayesinde lif sanatının, çağın sanat anlayışı içerisinde disiplinlerarası etki ve ilişki bağlamında yeniyi, yaratıcılığı ve özgünlüğü daha fazla ortaya koyabileceği düşünülmektedir. Lifli malzemenin taşıdığı bu gereklilik, lif sanatının çok farklı boyutlarda ele alınmasına olanak sağlayacaktır.

21.yüzyılın ikinci on yılını yaşarken gelinen aşamada her bir disiplinin diğer disiplinler ile olan ilişkileri ve bağı yaşamın birçok alanına katkıda bulunma amacı ile büyük bir hızla yoğunluk kazanmaktadır. Birçok alanın teknik imkânlarını kullanan sanatçılar ortaya koydukları sanat eserleriyle farklı alanlardan beslendiklerini göstermekte ve düşüncelerini aktarmalarına katkı sağlayabilecek, yansıtmak istedikleri tavır ve durum biçimlerini her türlü malzemeyi eserlerinde kullanarak göstermektedirler.

Günümüzde lif sanatı, küreselleşen dünyada toplumun ihtiyaçlarını işlevsel anlamda yerine getirmek için değil, bireyin duygusal ve duysal ihtiyaçlarına ve anlatmak istediği mesajı iletmek ile yükümlü olmuştur. Lif sanatı; sanatçının güncel sanat hareketlerine, toplumsal olaylara, kültürel farklılıklara, iletişim ve benzeri oluşumların etkisiyle birlikte yeni fikirlere ve yaratıcılığa açık bir alan haline gelmiştir.

Sanat eğitimlerinde yaşanan değişimler ve gelişmeler de disiplinlerarası yaklaşım ve bilgiler arası kurulan ilişkilendirmeler yönünde gerçekleşmektedir. Eğitim programları toplum düzenini sağlayacak nitelikli insan gücünü yetiştirme sorumluluğu içerisindedir. Bu nedenle eğitim programları toplumun gereksinimlerini, yenilikleri, çağdaş değişimleri göz önüne alarak, bireylerin bu sürece uyum sağlayabilmelerini amaç edinmelidirler. Tüm bilgi alanlarına açık olan, katı ve tek düze olmayan tasarım fakültelerindeki eğitim anlayışıyla da disiplinlerarası çalışma olanaklarını gündeme getiren bir müfredat programının, disiplin derinliğini ve disiplinlerarası düşüncenin en iyi şeklini birleştireceği düşünülmektedir. Bu noktada farklı disiplinlerin bilgi ve becerilerini de dikkate alan, öğrencinin motivasyonunun artmasına katkı sağlayan disiplinlerarası yaklaşım çağdaş eğitim sistemi içerisinde önemli bir yere sahip olmuştur. Tüm disiplinlerde gerek lisans gerekse de lisansüstü dersler ve projelerde disiplinlerarası ve diğer medya alanlarının da değerlendirilebildiği, farklı disiplinlerden öğretim üyeleriyle iletişim kurulabildiği bir ortamın sağlanması deneysel, yenilikçi, yaratıcı, farklı açılımlar üretebilen bireyler yetiştirmesine olanak sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

ALBERS, Anni (1959). *Pictorial Weaves*, Cambridge, MA: MIT Press

ANTMEN, Ahu (2008). *20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*, İstanbul: Sel Yayıncılık.

ATAKAN, Nancy (1998). *Arayışlar*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998,

İstanbul: Epsilon

ASAWA, Ruth, (2007). *The Sculpture of Ruth Asawa: Contours in the Air*, University of California Press

BUSH, Julia M, (1974) “*A Decade Of Sculpture the 60’s*”, London: Associated University Presses.

CONSTANTİNE Mildred, LARSEN, Jack Lenor (1972). *Beyond Craft; The Art Fabric*, 1.Baskı, New York: VNR Company

CONSTANTİNE Mildred, REUTER, Laurel (1997). *Whole Cloths*, Monacelli Press, New York

DERİCİ, TOK, Vildan, (2014). ‘Doku’nuşlar’ Tekstil Sergisi Üzerinden Tekstil Sanatında Mekan, Malzeme, Biçim İlişkisi”, *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, Yaz 2014, Sayı:12 53-63

EKER, Metin ve Hasip ASLAN, (2010). “Görsel Kültür ve Medya Okuryazarlığı”, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı: 187

FİNEBERG, Jonathan, (2014). *1940’tan Günümüze Sanat- Varlık Stratejileri*, Karakalem Kitabevi Yayınları, İzmir

JANEIRO, Jan (1995). *Evolution and Trends in The Fiber Arts Movement, Fiberarts Design Book Five*, ABD: LarkBooks.

KAGAN, Moissej S., (2008). *Eстетik ve Sanat Notları*, Aziz Çalışlar (çev.), İzmir: Karakalem Kitabevi.

KILIÇ, Serpil Kapar (2005). “Yaratmak Üzerine”, *r h+ Plastik Sanatlar Dergisi*, 20, (Temmuz – Ağustos)

KÜMBETOĞLU, Belkıs, GEDİK, Hande Birkalan (2005) *Gelenekten Geleceğe Antropoloji*, Epsilon Yayınevi, İstanbul.

LYNTON, N. (1991). *Modern Sanatın Öyküsü*, Çev: Cevat Çapan, Sadi Öziş, İstanbul: Remzi Kitabevi.

WARD, Lucina, (2009). *Soft Sculpture*, National Gallery of Australia

WELTGE, Sigrid Wortmann (1993). *Women’s Work: Textile Art from the Bauhaus*, London: Thames and Hudson Ltd.

WHİTHAM, G. ve Pooke, G., (2013). *Çağdaş Sanatı Anlamak*, Optimist Kitap, İstanbul.

YILMAZ, Osman, “Sanat Akımları Üzerinden Gelişen Disiplinlerarası Sanat” *International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkishor Turkic Volume 10/10summer2015, Ankara, 997-1012*

İnternet Kaynakça

CONSTANTİNE, Mildred (2009). “Fibre Art”, Oxford Art Online, Grove Art Online, http://www.oxfordartonline.com/subscriber/article/grove/art/T028154?q=fibre+art+jpgoda+buic&source=oao_gao&source=oao_t118&source=oao_t234&source=oao_t4&search=quick&hbutton_search.x=52&hbutton_search.y=25&pos=2&_start=1#firsthit (Erişim tarihi:13. 07. 2016)

Görsel Kaynakça

Resim 1: <https://www.tumblr.com/search/Kurt%20Schwitters> (Erişim tarihi:12. 07. 2017)

Resim 2: (Fineberg,2014:169)

Resim 3: <http://blog.kavrakoglu.com/cagdas-sanata-varis-103amerikan-pop-sanati-2-lichtenstein-oldenburg-wesselmann-rosenquist/>(Erişim tarihi:13. 07. 2016)

Resim 4: <http://juddtully.net/blog/london-postscript-the-effect-of-pure-absolute-light/>(Erişim tarihi:19. 07. 2017)

Resim 5: (Contantine & Larsen,1972:158)

Resim 6: http://www.christojeanneclaude.net/projects/the-pont-neuf-wrapped#.Vlt_2nbhDIV, (Erişim tarihi:01. 07. 2017)

Resim 7: (Asawa, 2007:237)

Resim 8: (Lucina Ward, 2009:14)

Resim 9: <http://artery.wbur.org/2014/10/01/fiber-ica>, (Erişim tarihi:01. 07. 2017)

Resim 10: <http://microrevolt.org/reblog/archives/2014/01/faith-wilding-f.html>, (Erişim tarihi:01. 07. 2017)

Resim 11: http://www.lehmannmaupin.com/exhibitions/2011-03_tate-modern-london-united-kingdom, (Erişim tarihi:12. 07. 2017)

Resim 12: <http://cargocollective.com/eneidatavares/Caruma>, (Erişim tarihi:12. 07. 2017)

Resim 13: <http://pameladetuncq.com/flock.php>, (Erişim tarihi:12. 07. 2017)

Resim 14: <http://loop.ph/portfolio/atmeture/>, (Erişim tarihi:10. 07. 2017)

Resim 15: <http://danielpalacios.info/waves>, (Erişim tarihi:19. 07. 2017)